Magiczny Kraków

Alternatywne spacery po Płaszowie w ramach FestivALT-u

2020-09-28

FestivALT to żydowski kolektyw twórczy i festiwal organizowany pod tą samą nazwą. Tegoroczna odsłona odbywa się pod hasłem widzialne niewidziane, nawiązującym do spraw trudnych, o których często nie chcemy lub boimy się mówić, mimo że pozostają na widoku. W ramach projektu realizowane są m.in. alternatywne spacery (ALT Tours) po Płaszowie, będące przyczynkiem do dyskusji, czym jest ziemia płaszowska i jak powinna zostać zagospodarowana.

Kilkadziesiąt lat po wojnie obszar dawnego obozu Płaszów stał się zieloną enklawą, chętnie odwiedzaną przez mieszkańców Krakowa. Od lat w przestrzeni publicznej toczy się jednak debata na temat tego, jak to miejsce powinno zostać upamiętnione. Największe kontrowersje wywołuje konieczność wycinki kilkuset drzew pod przyszłe budynki Muzeum oraz parkingi. Mieszkańcy obawiają się także komercjalizacji i zalewu turystów.

W ramach ALT Tours realizowanych podczas FestivALT-u stawiane są pytania o to, jaka obecnie jest rola terenu Płaszowa oraz jakie korzyści i zagrożenia niesie jego wykorzystanie. Aktywiści zrzeszeni w FestivALT prowadzą działania w Płaszowie od wielu lat, zanim jeszcze rozgorzała dyskusja na temat budowy Muzeum. Na samym początku tego zaangażowania do życia powołany został projekt Lecznicze Rośliny Płaszowa, który z jednej strony podkreśla walor terenu jako obszaru zielonego, a z drugiej – wchodzi w intensywny dyskurs dotyczący tego, czym jest ziemia, w której zakopane są liczne prochy, co obecnie na niej rośnie i co z tego wynika. Ważnym elementem w dyskusji jest także prawo żydowskie, zgodnie z którym na terenie cmentarza nie powinno się wyrywać roślin. Projekt miał więc na celu rozpoczęcie rozmowy dotyczącej wykorzystania i traktowania terenu byłego obozu, zarówno przez mieszkańców, jak i gminę żydowską, która jest właścicielem części terenu.

ALT Tours

Lecznicze rośliny Płaszowa to eksperymentalna forma odpowiedzi na pytanie, jaką moc uzdrawiania ma płaszowska ziemia, na której dokonano ludobójstwa. Aktywiści z kolektywu FestivALT nawiązali współpracę z etnobotanikiem Karolem Szurdakiem i Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej, aby stworzyć ogród z leczniczymi roślinami Płaszowa (przy ul. Dąbrówki 7). Jest to niezwykłe miejsce, w którym trudna historia, siła społeczności i ludobójcza ziemia łączą się, formując potężne doświadczenie. W ramach FestivALT-u zaplanowane zostały także alternatywne spacery po Płaszowie.

Do tej pory odbył się już spacer Płaszów: Pamięć Nadpisywana, czyli zwiedzanie byłego terenu obozu przygotowane przez Adama Schorina, potomka Ocalałego z KL Płaszów. Adam wskazywał, jak kolejne rozdziały w historii istnienia tego terenu (fortyfikacje austriackie, cmentarze żydowskie, obóz koncentracyjny i wreszcie obecny obszar zielony) odcisnęły ślad w świadomości miejsca i topografii terenu. Spacer miał miejsce zarówno online, jak i na żywo w przestrzeni Płaszowa. Motywem drugiego spaceru, który poprowadził Karol Szurdak, były rośliny rosnące na terenie Płaszowa. Podczas wydarzenia uczestnicy próbowali odnaleźć odpowiedź na pytania, czy naznaczona ludobójstwem ziemia Płaszowa generuje siły lecznicze, a jeśli tak, czy są granice, aby z nich korzystać.

W najbliższym czasie zaplanowane zostały jeszcze dwa spacery dotyczące terenu Płaszowa. 29 września związani z Akcją Ratunkową dla Krakowa dr hab. Zofia Prokop, biolożka ewolucyjna i

aktywistka oraz działacz społeczny – Maciej Fijak opowiedzą o walorach flory i fauny terenów Płaszowa oraz o tym, jak okoliczni mieszkańcy zapatrują się na projekt powstającego w tym miejscu Muzeum. Głos mieszkańców jest bardzo spolaryzowany. Dodatkowo, pod petycją przeciwko inwestycji podpisało się 10 000 osób, czego ciężko nie doceniać. Ostatni z serii spacerów, o charakterze medytacyjnym, poprowadzi potomkini Żydów pochowanych na byłym cmentarzu żydowskim w Płaszowie – Zofia Noworól, która zaproponuje jeszcze zupełnie inne spojrzenie na tę przestrzeń. Wydarzenie odbędzie się 11 października.

W październiku (17.10) będzie także miała miejsce premiera kolejnego alternatywnego zwiedzania na żywo, po terenie byłego getta na Podgórzu. Jest to ciesząca się coraz większą popularnością dzielnica Krakowa – niegdyś Podgórze było osobnym miastem, oddzielonym od Krakowa linią rzeki Wisły. Swoją nazwę Podgórze wzięło od położenia u stóp Wzgórza Lasoty, gdzie z czasem rozwinęło się jako ważny ośrodek handlowo-przemysłowy. W kolejnej fazie swojego rozwoju miało stać się miastem-ogrodem i – choć wciąż mieści się na jego terenie wiele krakowskiej zieleni – to właśnie tutaj w 1941 roku utworzone zostało getto krakowskie. W granicach Podgórza znajduje się także Kamieniołom Liban i teren byłego obozu KL Płaszów. Po połączeniu kładką dla pieszych z Kazimierzem dzielnica stała się popularną destynacją wśród turystów i miejskich bywalców, przede wszystkim ze względu na ulokowane w pobliżu linii rzeki bary i restauracje oraz nieodległe muzea. Malownicza zieleń Podgórza ukrywa się nieco dalej, niosąc ze sobą nie tylko najstarszą historię dzielnicy, ale także trudne pytania o współczesny los terenów związanych z historią Zagłady, które poruszone zostaną podczas spacerów w ramach serii ALT Tours.

Dodatkowo, na zaproszenie festiwalu Unsound, 5 października, po raz kolejny odbędzie się spacer z serii Kazimierz UNSEEN. Projekt mierzy się z historią i trudnościami Kazimierza w 2020 roku – wszystko w opozycji do żydowskości sprzedawanej turystom i utrwalającej stereotypy. FestivALT zaprasza do wirtualnego spaceru, nie uciekając od tematów trudnych i często bolesnych, nieoczywistych i zaskakujących, które związane są ze współczesnymi wyzwaniami dzielnicy.

Still standing

Płaszów stanie się także sceną performansu Still standing zaplanowanego na 3 października. Aleksandra Janus i Weronika Pelczyńska zbadają, w jaki sposób ciało może stać się żywą rzeźbą wpasowującą się w konkretną przestrzeń. Wykorzystując ruch, choreografię i narrację, będą zachęcać do empatii i troski wobec tego, co kieruje nas nie tylko w przeszłość, ale także w teraźniejszość i przyszłość. Performans, rozgrywający się na terenie KL Płaszów, to także dialog z historyczną choreografią izraelskiej artystki Noa Eshkol oraz utworem przygotowanym przez nią na 10 rocznicę powstania w getcie warszawskim w 1953 roku, który miał zostać wykonany w kibucu Lohamei Hageta'ot. Performans poprzez poruszające się ciała artystów prowokuje pytania: jak efemeryczne formy mogą być wykorzystywane jako strategie upamiętniające, zwłaszcza w miejscach, które można nazwać trudnym dziedzictwem oraz jakie obrazy tworzymy poprzez ruch, połączenie, kompozycję.

Szczegóły dotyczące wydarzeń będą dostępne na stronie festivalt.com oraz na Facebooku festiwalu.